

Yemin üzerine

İzmir'den Mehmet Çiçek: “Yeminin çeşitleri ve kefâreti hakkında bilgi verir misiniz? Bir arkadaşımız iş arkadaşı için ‘Pazartesi seni işe almayacağım’ diye yemin etmiş. Fakat sonradan pişman olmuş ve yemininden vazgeçerek arkadaşını işe almış. Şimdi başıma bir belâ gelir mi diye korkuyor.”

Yemin, bir işi yapmak veya yapmamak hususunda ileri sürülen bir iddiâyı kuvvetlendirmek için Allah'ın isim veya sıfatlarından birisini şahit tutmak veya kutsal sayılan bir değere yemin ifadesiyle sığınmaktır. Önemli bir ihtiyaç yokken, normal durumlarda yemin etmemelidir. Dili yemin alışkanlığından kurtarmalı, her zaman sadelik ve doğruluğu esas almalıyız.

Bunun için:

a) Önce biz doğru sözlü olmayı kendimize hayatî ve vazgeçilmez bir hedef tayin etmeliyiz. Ve doğru sözlü olmayı muhakkak başarmalıyız. Nitekim, Peygamber Efendimiz (asm) her zaman ve her şartta “dosdoğru” olmuş ve Allah’a iman eden herkesin de “dosdoğru” olmasını istemiştir.¹ Biz doğru sözlü olduğumuzdan emin olursak, bu bize yeter. Yemin etmeye ihtiyaç duymayız.

b) Biz doğru sözlü olduğumuzdan emin olduktan sonra, bize inanıp inanmamak muhatabımızın problemidir. Muhatabımıza inandırıcı olmak için yemine sığınmaya gerek yoktur.

Ancak bazan, ciddî, hassas ve önemli görülen konulara bağlı olarak yemin bir ihtiyaç olur. Bu durumda da yemin doğru sözümüzü teyid eden bir şemsiye olur. Aksi takdirde olur olmaz şeylere yemin etmek ve yemini bir sakız gibi ağzımızda çiğneyip durmak mekruhtur.

Üç çeşit yemin vardır. Bunlar:

1- Lağv yemini.

2- Geçmişe dönük haberleri doğrulamak amacıyla yapılan yeminler.

3- Geleceğe dönük akit ve sözleşmeleri kuvvetlendirmek için yapılan yeminler.

Bunlara sırayla temas edelim:

1- Lağv yemini: “Lağv” tabiri Kur’ân’a aittir. Kur’ân, “doğru olduğu sanılarak, dil alışkanlığı ile veya yanlışlıkla” yapılan yeminleri bu tabirle zikreder. Ve bu tür yeminlerden dolayı sorumluluk olmadığını bildirir. Âyet şöyledir: “Allah sizi lağv türü yeminlerinizden dolayı sorumlu tutmaz. Lâkin bilerek yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutar. Allah gafûrdur, halîmdir.”²

Lağv yeminine “alışkanlık yemini” de denebilir. Kişinin dilinin kasıtsız ve bilinçsiz olarak yemin cümlesine kayması ve takılıp kalması bu cümledendir. Bu, bir yemin sayılmaz. Çünkü bu tür yeminler bir işi sağlama almak veya ispatlamak kastıyla yapılmış değildir. Bunlar, mânâsı düşünülmeden, kendiliğinden ağızdan çıkıveren sözlerden ibârettir. Meselâ herhangi bir konuşma sırasında ikide bir “Evet vallahi... Hayır vallahi” gibi sarf edilen sözler lağv sözleridirler. Yemin değildirler. Bu sözlerin kefâreti, mümkün mertebe dili bu sözlerden temizlemektir.

2- Geçmişe dönük haberleri teyid eden yeminler. Bu tür yeminlere fıkıh literatüründe “gamûs yemini” de denmektedir. “Vallahi ben falan işi yaptım” veya “Allah’a yemin ederim ki, ben o kişiyi görmedim” gibi yapılan yeminler bu türdendir. Geçmişe dönük sözlerle ilgili yapılan yeminlerin şer’î mânâda yemin olduğunun delili şu âyettir: “O sözleri söylemediklerine dâir Allah’a yemin ediyorlar.”³

3- Geleceğe dönük akitleri ve verilen sözleri kuvvetlendirmek için yapılan yeminler. Bu tür yeminlere de fıkıh dilinde “Mün’akit yemin” denmiştir. “Vallahi şu işi yapacağım.” “Billahi oraya girmeyeceğim” gibi ifâdelerle, gelecekle ilgili işlere dönük verilen sözleri kuvvetlendirmek için yapılır. Peygamber Efendimizin (asm), “Allah’a yemin ederim ki, ben Kureyş’e savaş açacağım”⁴ sözü gelecekle ilgili yapılan yemine bir örnektir.

Lağv yemini için kefâret gerekmediğini, fakat dili böyle alışkanlıklardan temizlemek gerektiğini yukarıda belirtmiştik.

En iyisi, dilimizi yemine alıştırmamalıyız. Fakat her hâl ü şartta yeminle ilgili dînî hükümleri bilmemizde yarar vardır. Yeminin kefâretini ödeyip, günahından Allah’a sığındıktan sonra başımıza belâ gelir diye korkmamıza gerek yoktur.

Diğer yemin türlerine gelince: Gerek geçmişe dönük haberlerle ilgili yalan yere bilerek yapılan yeminler için, gerekse geleceğe dönük akit ve sözleşmelerle ilgili yalan yere bilerek yapılan yeminler için kefâret ödemek Allah'ın emridir, yani farzdır. Bu tür yeminlerle eğer birisine zarar vermişsek ve bir kul hakkını ihlâl etmişsek, yapmamız gereken işler daha da girift haline gelir. Bu durumda:

a) Önce, zararı telâfi etmeli ve kul hakkını ortadan kaldırmalıyız.

b) Sonra, hakkını ihlâl ettiğimiz kişiden helâllik istemeliyiz.

c) Daha sonra yalan yere yemin ettiğimiz için Cenâb-ı Allah'a tövbe ve istiğfar etmeliyiz.

d) Yaptığımız yeminlerle ilgili söz konusu kefâretleri ödemeliyiz.

Kefâretleri hükme bağlayan âyet şöyledir: “Allah, kasıtsız olarak ağzınızdan çıkıveren yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz, fakat bilerek yaptığınız yeminlerden dolayı sizi sorumlu tutar. Bunun da kefâreti, ailenize yedirdiğiniz yemeğin orta hallisinden on fakire yedirmek, yahut onları giydirmek, yahut da bir köle azat etmektir. Bunları bulamayan üç gün oruç tutmalıdır. Yemin ettiğiniz takdirde yeminlerinizin kefâreti işte budur. Yeminlerinizi koruyun (onlara riayet edin). Allah size âyetlerini açıklıyor; umulur ki şükredersiniz!”5

Âyetin açık ifâdesinden de anlaşılacağı üzere; yalan yere yapılan her bir yemin için öncelikle:

1- On fakiri yedirmek,

2- On fakiri giydirmek,

3- Mü'min bir köle âzâd etmek şıklarından her hangi birisi tercih edilir.

Eğer bunları yapmaya imkân bulunamaz veya bunlara güç yetirilemezse, yalan yere yapılan her bir yemin için üç gün oruç tutulur.

Bilerek yalan yere yapılan her bir yemin için ayrı ayrı olmak üzere aynı işlemler tekrar edilir ve her birinin kefâreti ayrıca verilir. Çünkü her bir yalan yemin ayrı bir suç unsuru taşır ve ayrı bir günah konusunu teşkil eder. Yaptığı yeminin sayısını hatırlayamazsa, gâlip tahminine göre hareket eder.

Her bir yemini için on fakiri doyuran, giydiren veya köle âzâd eden kimsenin, bundan başka oruç tutmak gibi bir yükümlülüğü yoktur. On fakiri doyurmaya, giydirmeye

veya köle âzâd etmeye güç yetiremediği için zorunlu olarak oruç tutmayı tercih eden kimsenin de, “fakir doyurmak veya giydirmek” yükümlülüğü yoktur. Çünkü zaten kendisi de fakirdir.

Yemin eğer bir farzı terk etmeye, Müslümanlar arası barışı bozmaya, Müslüman’ların zararına, bir musîbetin gelmesine veya bir menfaatin engellenmesine neden olacak şekilde yapılmışsa; yemin bozulur, yani yemine uyulmaz ve yapılan yemin için kefâret verilir.

Yani, “Seni Pazartesi günü işe almayacağım” diye yemin eden birisi, arkadaşı eğer bu yeminin sonucundan zarar göreceksen yeminini bozar, arkadaşının iş düzenini bozmaz, arkadaşını işe alır. Kendisi de yaptığı yeminin kefâretini öder. Böylece hem arkadaşına zarar vermekten kurtulmuş olur, hem de işi ibâdete bağlamış olur, ibâdet sevabı almış olur. Çünkü yeminin kefâretini ödemek bir tür ibâdettir. Nitekim Cenâb-ı Hak: “Allah adına yaptığınız yeminleri iyilik etmenize, günahattan sakınmanıza ve insanların arasını düzeltmenize engel kılmayın. Allah işitir ve bilir”⁶ buyurmuştur.

Dipnot:

- 1- Müslim, îmân, 62);
- 2- Bakara Sûresi, 2/225;
- 3- Tevbe Sûresi, 9/74;
- 4- Ebû Dâvûd, 3285.
- 5- Mâide Sûresi, 5/89;
- 6- Bakara Sûresi, 2/224